

Posudok oponenta na dizertačnú prácu Davida Schmutzlera spracovanú na tému „Instruments for Private Higher Education Financing“

Predložená dizertačná práca je mimoriadne zaujímavá a perspektívne môže byť aj pre naše systémy aktuálna. Ako autor konštatuje, možnosti verejných zdrojov pri financovaní vysokoškolského vzdelávania sú obmedzené, navyše sa jedná o investíciu hlavne do individuálneho ľudského kapitálu, čo spoločne znamená skôr či neskôr tlak na vyšší podiel súkromného financovania. Prácu je preto potrebné privítať, ako jeden z prvých krokov do (pre nás) „Terra Incognita“, oceniť, že autor otvára nové dimenzie a otázky, ktoré nie sú pre nás príliš obvyklé.

Cieľ práce a metódy spracovania

Doktorand jasne definuje, že predložená práca má hlavne praktický charakter a jej cieľom je charakterizovať, porovnať vybrané možnosti súkromného financovania vysokoškolského vzdelávania a navrhnúť nový funkčný model/nástroj, ktorý by bol vhodnejší, ako klasické študentské pôžičky. K tomu formuluje tri pracovné hypotézy, ktoré do určitej miery priamo predurčujú výsledky práce.

Práca nemá klasickú štruktúru, na ktorú sme v našich podmienkach zvyknutí. Teoretická časť je pomerne hutná, avšak postačujúca, obsahuje potrebný rozsah poznatkov, ktoré sú potrebné pre ďalší postup. Dominuje analyticko – syntetický text, ktorý je do určitej miery vzájomne premiešaný v kapitolách 7-10, ktoré hodnotia, ale aj navrhujú. Takéto usporiadanie ale nepovažujem za zásadnejší problém.

Môj osobný názor je, že práca, tak ako je spracovaná, svoj cieľ v rozhodujúcej miere naplnila. Navrhované výstupy majú (perspektívne pre naše podmienky) aj potenciálne praktické použitie. Skutočnosť, že práca sa do určitej miery už trochu odkláňa od čisto objektívneho vedeckého pohľadu k „normatívnej obhajobe“ „Human Capital Contracts“ a „Human Capital Options“ by som autorovi prepáčil.

Doktorand v práci použil viaceré základné metódy vedeckého skúmania a vhodným spôsobom s nimi pracuje.

Obsah práce

V úvodných kapitolách (2-4) sa autor venuje metodike spracovania a naznačuje, akým smerom sa chce uberať. Zvolené postupy považujem za akceptovateľné.

Kapitoly 5 a 6 majú dominantne teoretický charakter. V prvej z nich autor charakterizuje základné mikro a makroekonomické východiská a súvislosti skúmania problému. Pracuje s vhodnou škálou existujúcej literatúry a predložený text má pomerne vysokú teoretickú hodnotu. Kapitola 6 definuje požiadavky na vhodný systém financovania (k ich voľbe nemám pripomienky), ktoré sú následne použité ako hodnotiace kritéria pre analyzované nástroje. Zvoleným kritériám autor prideluje aj váhy.

Kapitoly 7 až 10 analyzujú jednotlivé zvolené nástroje súkromného financovania vysokoškolského vzdelávania. Táto analýza je kvalitná, aj keď nevyvážená a možno trochu normatívna. V porovnaní s inými nástrojmi venuje hlavnú pozornosť „Human Capital Contracts“, čo je ale spôsobené aj objektívnym faktom, že tento nástroj je menej známy ako

pred ním analyzované dva druhy pôžičiek. V poslednej z menovaných kapitol konštruje (?) nový zatiaľ nepoužívaný nástroj „Human Capital Options“.

Vzhľadom k tomu, že analýza jednotlivých zvolených nástrojov je spojená aj so syntetickými postupmi (napr. v každej kapitole hodnotí vhodnosť daného nástroja), práca neobsahuje samostatnú syntetickú kapitolu.

Výsledky a prínosy dizertačnej práce

Znovu pripomenieme, že cieľom autora bolo najmä „praktické“ porovnanie štyroch zvolených nástrojov súkromného financovania vysokoškolského vzdelávania a prezentácia názorov o ich vhodnosti. Toto sa autorovi v podstatnej miere podarilo naplniť a práca má preto nasledujúce hlavné prínosy:

- rozširuje (naše) teoretické poznanie v oblasti nástrojov súkromného financovania vysokoškolského vzdelávania,
- pripomína, že je potrebné začať uvažovať o tom, ako tieto nástroje budeme v našich podmienkach postupne implementovať,
- podrobne popisuje možnosti, postupy a výhody zavedenia „Human Capital Accounts“.

Určitým problémom práce z nášho pohľadu je skutočnosť, že bola spracovaná na podmienky vyspelej ekonomiky, takže niektoré závery a metodické postupy nie sú v našich podmienkach výrazne deformovaného trhu práce použiteľné. To ale nie je chyba autora. Tiež je nutné rešpektovať normatívne základy/východiská práce, hoci s nimi nemusí každý súhlasiť – autor ich jasne definuje.

Pripomienky

Z môjho osobného pohľadu mi na práci vadí skutočnosť, že autor si na hlavné položené otázky už od začiatku odpovedá a nečaká na výsledky analytického porovnávania, z ktorých by mal formulovať závery. Toto je ale v značnej miere odrazom jeho „prakticistického“ prístupu, ku ktorému sa otvorene hlási. Ďalšie konkrétne pripomienky:

- osobne nesúhlasím s názorom, že nemateriálny charakter vysokoškolského vzdelávania je hlavnou príčinou zložitosti financovania VŠ vzdelávania prostredníctvom štandardných trhových nástrojov (s. 11),
- podnadvpis práce by som možno radšej ani neuvádzal,
- s. 14: k argumentom proti verejnému financovaniu by som doplnil napr. aj migráciu kvalifikovanej pracovnej sily, ktorá nie je vyvážená, ale má jasné smery,
- na s. 26 autor sleduje vzťah vyspelosti ekonomiky a návratnosti súkromných investícií do vzdelávania – v prípade, že by získal údaje aj za naše krajiny, možno by musel svoje konštatovanie poopraviť,
- pri investovaní do VŠ vzdelávania je význam nemateriálnych úžitkov asi vyšší, ako autor pri mikroekonomickej analýze akceptuje (aspoň v našich podmienkach, čo potom mení predpoklady a východiská),
- nesúhlasím s názorom, že štipendiá (paušálne) sú len „darom“, bez protihodnoty (s. 37),
- predpoklad, že finančné zdroje na VŠ vzdelávanie by mali byť poskytované bez ohľadu na sociálnu a finančnú situáciu žiadateľa je jedným z kľúčových východísk práce, ale nemusíme s ním súhlasiť (s. 44),

- ako som už naznačil, rozsah a štruktúra textu v kapitole 9 je nevyvážená v porovnaní s inými časťami.

Záver

Predložená dizertačná práca má špecifický charakter, ale v zásade ju považujem za vydarenú, po formálnej aj obsahovej stránke spĺňajúcu rozhodujúce požiadavky na tento druh práce. Na základe posúdenia jej kvality odporúčam prácu prijať na obhajobu.

Otázky do diskusie

V rámci diskusie je možné reagovať na nasledovné otázky:

1. Do akej miery sú závery a návrhy relevantné pre podmienky Českej republiky, kde je trh práce stále deformovaný a napr. individuálny IRR (návratnosť) pre niektoré študijné programy je možno až negatívny?
2. Keďže autor tvrdí, že verejné výdavky na vzdelávanie klesajú, prosím o doloženie relevantných štatistických údajov.

Banská Bystrica, 23. 8. 2007

Autor: prof. Ing. Juraj Nemeč, CSc., Ekonomická fakulta UMB Banská Bystrica